

ОСВІТОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

DOI 10.33287/11195

УДК 364.4:331(410)

ДОКТОРСЬКА ПІДГОТОВКА ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: ОРІЄНТАЦІЯ НА РИНОК ПРАЦІ

SOCIAL WORK DOCTORAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN: FOCUS ON THE LABOUR
MARKET

Оксана Бойко

канд. пед. н., PhD з соціальної роботи

старший викладач Школи соціальної роботи ім. проф. В.І.Полтавця

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Oksana Boiko

Cand. of Pedagogical Sciences, PhD in Social Work

Assistant Professor, Volodymyr Poltavets' School of Social Work at

the National University of Kyiv-Mohyla Academy

 <https://orcid.org/0000-0001-8445-3813>

 oksana.boyko@ukma.edu.ua

Анотація

У статті проаналізовано підходи до професійної підготовки фахівців на третьому рівні вищої освіти у Великій Британії. В якості основних сучасних тенденцій відзначено застосування компетентнісного підходу й орієнтацію на ринок праці. Виявлено особливості розвитку третього рівня вищої освіти з соціальної роботи у Великій Британії: створення, акредитація, підтримка національних докторських програм на базі Центрів і Партнерств досконалості докторської підготовки; розвиток програм для здобуття ступеню професійного доктора соціальної роботи; забезпечення якості підготовки через університетські

рамки кваліфікацій; запровадження механізмів зміцнення дослідницької спроможності викладачів і докторантів.

Встановлено сучасну тенденцію орієнтації професійної підготовки на третьому (PhD) рівні вищої освіти на ринок праці на прикладі докторських (PhD) програм із соціальної роботи. Охарактеризовано Структуру розвитку дослідника - науково-обґрунтованого інструменту для забезпечення формування у студентів докторських програм відповідних компетентностей, затребуваних на ринку праці.

Abstract

The paper is aimed to analyze core approaches to professional training at the third cycle of higher education in Great Britain, based on the competence approach and focus on the labour market demands. Based on the analysis made within the study framework, there were the specific characteristics of the social work third cycle of higher education in Great Britain identified: creation, accreditation, support of national doctoral programs at the base of Doctoral Training Centres and Doctoral Training Partnerships - so called national excellence centres for doctoral training; development of social work professional doctorate programs; ensuring quality of training via the university qualification frameworks in addition to the national regulations; introduction of various mechanisms to strengthen research capacity for academics and doctoral students etc.

There was the most recent tendency identified of orientation of professional training at the third cycle of higher education (PhD) on the labour market, based at the example of social work doctoral programs. The Researcher Development Framework was analyzed as the evidence-based tool for ensuring compliance of formation amongst the doctoral students the relevant competences and the labour market demands. This document distinguishes the main four areas of development of doctoral students (researchers): knowledge and intellectual abilities, techniques necessary for the research; personal qualities important for being an effective researcher; knowledge of professional standards and requirements for the study; knowledge and skills needed to work with other stakeholders and ensure the impact of research results.

The specific recommendations for Ukraine were proposed. It is defined that the main types of doctoral studies relevant for the introduction in Ukraine are Doctor of Philosophy (PhD or DPhil) programs for social work, a program for the preparation of a professional doctor of social work (ProfD, PD), a training program for obtaining a PhD degree by the results of scientific publications (PhD by Publication); as well as joint international doctoral programs. It is argued the necessity for elaboration of the national Researcher's Development Framework in order to have a more structured approach to the content of doctoral training in social work, which would ensure that the needs of the labor market and professional training are matched.

Ключові слова:

професійна підготовка з соціальної роботи; професіоналізація соціальної роботи; докторська освіта з соціальної роботи; Структура розвитку дослідника.

Key words:

social work professional training; social work professionalization; social work doctoral training; Researcher Development Framework.

Інформація про рукопис

Надійшов до редакції:

21.11.2018

Рецензований: 25.11.2018

Подано доопрацьовану версію: 17.12.2018

Прийнятий до друку: 25.12.2018

Вступ

В Україні активно відбувається професіоналізація й академізація соціальної роботи, і цей процес є достатньо динамічним. Нові виклики для соціальної роботи, зумовлені сучасним політичним, економічним, соціальним контекстом України, змушують практиків, роботодавців, науковців, освітян формувати нові підходи до організації праці, розвитку нових послуг, змісту й форм освіти, наукових досліджень [1]. Необхідним наразі є узгодження між основними стейкхолдерами базових компетентностей, затребуваних на ринку праці, формування яких мало би забезпечуватися освітніми закладами, які готують фахівців із соціальної роботи. Особливо нагальною є ця потреба для докторських (PhD) програм із соціальної роботи, що активно почали створюватися в Україні з 2016 року [2].

Зауважимо, що вітчизняні науковці М. Винницький, С. Калашнікова, В. Луговий, В. Моренець, Ж. Таланова та інші вивчали теорію та практику розвитку третього рівня освіти (докторських, або PhD, програм), аналізували світові та європейські тенденції, документальну базу Європейського простору вищої освіти із забезпечення якості вищої освіти [3-6]. Так, М. Винницький, В. Моренець проаналізували структуру та організацію деяких європейських докторських програм, окремі моделі докторських шкіл у Європі [4]. Також вони здійснили ґрунтовний аналіз досвіду створення Докторської школи Національного університету «Києво-Могилянська академія», діяльності її окремих структурованих докторських (PhD) програм. Вивчався досвід Школи соціальної роботи Києво-Могилянської академії з розроблення експериментальної докторської програми із соціальної роботи, яке відбулося в рамках міжнародного проекту з європейськими університетами, за підтримки програми ЄС Темпус [7-9].

Значна увага приділяється питанню створення і розвитку докторських програм із соціальної роботи у роботах окремих закордонних дослідників, та британських зокрема. Британські науковці Л. Домінеллі, К. Лайонз, Дж. Орм, С. Стауб-Бернасконі, Й. Шоу та ін. [10-14] вивчали теоретичне підґрунтя 20 докторських програм із соціальної роботи, аналізуючи основні проблеми докторської підготовки з соціальної роботи у вимірі «міжнародне - локальне». Водночас А. Барнард, Дж. Лейх, Л. Морріс, Дж. Скоурфілд, С. Шардлоу та інші досліджували організаційні особливості таких програм, потреби докторантів і теми докторських досліджень [15-17]. Так Дж. Скоурфілд описав основні характеристики програм підготовки професійних докторів із соціальної роботи у Великій Британії (кількість студентів, тривалість, структуру тощо), визначив підходи до їх розвитку в різних університетах, проаналізував взаємозв'язок досліджень із практикою соціальної роботи у таких програмах [16]. Роботи цих науковців формують теоретико-методологічне підґрунтя для осмислення підходів до організації підготовки докторів філософії із соціальної роботи. Водночас ці дослідження свідчать, що докторська підготовка є надзвичайно важливою для розвитку соціальної роботи як професії, яка постійно змінюється залежно від вимог і потреб суспільства [8-9].

З огляду на запровадження докторських програм із соціальної роботи в закладах вищої освіти (ЗВО) України та інституціоналізації соціальної роботи як науки, потреб ринку праці і подальшої професіоналізації вітчизняної соціальної роботи, важливим є наукове обґрунтування структури, форм організації та змісту професійної підготовки із соціальної роботи. Основні концептуальні засади такої підготовки мають базуватися на компетентнісному підході: по завершенню третього рівня вищої освіти здобувач повинен досягти визначених результатів навчання та розвинути відповідні дослідницькі компетентності. Відтак доцільно розглянути компетентності, якими послуговуються у міжнародній практиці. Актуальним видається дослідження кращих закордонних практик, зокрема, досвіду Великої Британії, яка є однією з провідних країн у розвитку докторської освіти, зокрема, і з соціальної роботи.

Методологія дослідження

Метою статті є аналіз основних підходів до професійної підготовки фахівців на третьому рівні вищої освіти у Великій Британії, на засадах компетентнісного підходу й орієнтації на ринок праці.

Дослідження, результати якого покладені в основу статті, виконувалося впродовж 2010-2017 рр. у рамках написання дисертаційної роботи на здобуття ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти [18].

У процесі проведення дослідження було використано як основний метод аналізу документів. До вибірки потрапили ті нормативні документи, які, починаючи з кінця 1990-х років, формували фахове регулювання питань підготовки докторів філософії. Загалом було опрацьовано понад 30 таких документів. У цій статті представлена лише частина з них. Також вивчались результати наявних досліджень щодо кількості та змісту докторських програм із соціальної роботи. Для виявлення особливостей створення, організації та розвитку докторських програм із соціальної роботи у Великій Британії було здійснено обґрунтовану вибірку британських вищих навчальних закладів Великої Британії з використанням міжнародних рейтингів університетів. До вибірки увійшли університети трьох країн, що входять до складу Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, - Англії, Шотландії, Уельсу. Зокрема, серед університетів Англії - Оксфордський університет (University of Oxford), Лондонська школа економіки та політичних наук (London School of Economics and Political Science), Манчестерський університет (The University of Manchester), Ворвікський університет (University of Warwick), Даремський університет (Durham University), Брістольський університет (University of Bristol), Сасекський університет (University of Sussex), Шефільдський університет (University of Sheffield), Нотінгемський університет (University of Nottingham), Йоркський університет (University of York). Лише один університет в цьому переліку представляв Шотландію - Едінбурзький університет (The University of Edinburgh). Також лише один університет в цьому переліку представляв Уельс - Кардіфський університет (Cardiff University). Окрім того, до вибірки увійшли партнерські університети Школи соціальної роботи, які брали участь у розбудові освіти з соціальної роботи в Україні. Загалом у чотирнадцяти досліджених ЗВО, які увійшли до вибірки, було виявлено та проаналізовано двадцять шість докторських програм з соціальної роботи і соціальної політики.

Доцільно зауважити, що деякі питання, пов'язані з організацією навчання на докторських програмах із соціальної роботи, уточнювались в особистій комунікації з професорами британських університетів, з якими авторці доводилось консультуватись під час написання дисертаційної роботи.

Результати дослідження

Протягом більшої частини ХХ століття найвищим освітнім рівнем в університетах Великої Британії були магістерські програми із соціальної роботи. Зростання популярності професії, кількості працівників, а також визнання необхідності та важливості освіти з соціальної роботи у вищих навчальних закладах, спричинило виникнення потреби у підготовці соціальних працівників найвищого (докторського, або PhD) освітнього рівня. Перша у країні докторська програма з соціальної роботи була створена в Університеті Східної Англії (University of East Anglia) у 1998 р.

Станом на 2012 р. орієнтовна кількість ЗВО, що забезпечують навчання соціальній роботі у Великій Британії, становить 95, з них 34 взяли участь у чи не єдиному на сьогодні дослідженні докторських програм із соціальної роботи. Згідно з результатами дослідження, можливі чотири напрямки (routes) докторської освіти з соціальної роботи: 1) PhD, що присвоюється на основі написання і захисту наукової дисертації (PhD by thesis); 2) PhD, що присвоюється на основі публікацій (PhD by publication); 3) здобуття ступеню професійного доктора з соціальної роботи (professional doctorate in Social Work); 4) здобуття

ступеню професійного доктора з соціальної роботи, об'єднаного з іншими дисциплінами (professional doctorate in social work combined with other disciplines) [17, с. 5-6].

Основні теми дисертаційних робіт студентів докторських програм присвячені проблемам дітей, молоді, сім'ї (34%); методам соціальної роботи та установам, де вона здійснюється (19%); дорослим отримувачам послуг (15%); знанням, теоріям, компетентностям та/або цінностям соціальної роботи (14%); менеджменту індивідуальних послуг (9%); освіті, навчанню, професійному розвитку (8%) [16].

Важливим чинником, що спричинив суттєвий вплив на подальший розвиток третього рівня освіти із соціальної роботи, стало утворення Комітету з питань освіти з соціальної роботи (The Social Work Education Committee, скорочено SWEC) у межах Об'єднаної ради університетів (The Joint University Council, скорочено JUC), яка є державною структурою, створеною 1918 р. з метою більш повного представлення інтересів вищих навчальних закладів у сферах державного управління та соціальної політики. У 1970-х роках ця структура активно долучилася до просування освіти із соціальної роботи. Сьогодні Рада об'єднує різноманітні ЗВО Великої Британії, які здійснюють навчання у сфері гуманітарних і соціальних наук та займаються дослідженнями.

Вагоме значення для докторської підготовки з соціальної роботи мало забезпечення її відповідною підтримкою з боку уряду країни. Рушійними чинниками підтримки, з-поміж інших, стали: нестача в університетах викладачів із досвідом проведення досліджень, гостра потреба у фахівцях із докторським (PhD) ступенем із соціальної роботи у дослідницьких центрах та інститутах, які займаються соціальними та поведінковими дослідженнями; а також потреба розвитку власної бази знань на основі доказової практики [19].

Особливо гострою також була дискусія щодо спрямованості докторської освіти, включно із соціальної роботи: це має бути орієнтація виключно на підготовку академічних працівників/дослідників чи також і на практичну діяльність та надання послуг? Якими компетентностями має володіти випускник докторської програми для успішного працевлаштування та розвитку кар'єри дослідника?

Рушійною силою для змін у професійній підготовці з метою її наближення до вимог ринку праці став так званий Звіт Гарріса (Harris Review of Postgraduate Education, 1996) [20] щодо навчання і викладання на другому і третьому рівнях вищої освіти. Основний акцент у висновках цього документу було зроблено на таких аспектах організації освітнього процесу: розвиток стандартів освіти; вибіркоче (на підставі низки характеристик) фінансування університетів, що здійснюють підготовку магістрів і докторантів; посилення уваги до супервізійного процесу; включення дослідницького навчання у програми підготовки магістрів і докторантів

Досягненню консенсусу між роботодавцями, освітянами та самими докторантами сприяло прийняття на національному рівні 2001 р. Спільної Декларації науково-дослідних рад щодо вимог до формування компетентностей у студентів докторських програм [21]. У ній подано перелік основних загальних та універсальних компетентностей, які потрібно формувати у докторанта впродовж навчання на докторській програмі із залученням різних механізмів, незалежно від спеціалізації. Так, навчальні заклади Великої Британії повинні забезпечити набуття докторантами компетентностей у таких семи сферах: дослідницькі компетентності і техніки; дослідницьке середовище; управління дослідженням; особиста ефективність; комунікація/спілкування; розвиток мережевої співпраці та робота в команді; управління власною кар'єрою. Частина описаних компетентностей є спеціалізованими і стосуються наукових досліджень, інші можна описати як універсальні. Рада з питань соціальних і економічних досліджень, що регулює навчання докторантів з соціальної роботи у Великій Британії, зобов'язалася дотримуватись Декларації.

Орієнтацію на формування у докторантів універсальних компетентностей віддзеркалює поява так званого Аналітичного огляду Робертса (Gareth Roberts' the Set for Success report), оприлюдненого 2002 р. [22]. Його результати засвідчили, що існує невідповідність між компетентностями, яких потребують роботодавці, і компетентностями, якими володіють випускники ЗВО, включно з доктор-

антами. Саме тому одна з найважливіших рекомендацій цього дослідження стосувалась необхідності навчання докторантів універсальним компетентностям. Як наслідок, усі науково-дослідницькі ради та уряд Великої Британії прийняли рішення про обов'язковість такого щорічного навчання тривалістю не менше 10 днів, а університети отримали цільове фінансування для його організації і зобов'язалися його забезпечувати. Це спричинило істотний вплив на формування структури і змісту докторських освітніх програм.

Ще один програмний документ - Конкордат на підтримку кар'єрного розвитку дослідників (2010 р.) [23] - є своєрідною Угодою між тими, хто фінансує, та тими, хто працевлаштовує дослідників. У ньому описано вимоги до закладу (установи-роботодавця), який працевлаштовує на роботу дослідників, а також сферу відповідальності самих дослідників.

Загалом розвитку третього рівня вищої освіти з соціальної роботи у Великій Британії притаманні такі особливості: 1) створення, акредитація, підтримка національних докторських програм (pathways) на базі Центрів і Партнерств досконалості докторської підготовки; 2) акцент на потребі розвитку програм підготовки для здобуття ступеню професійного доктора соціальної роботи; 3) внутрішня академічна мобільність у межах докторських програм; 4) університетські рамки кваліфікацій (на додаток до загальнонаціональних) для забезпечення якості докторської підготовки; 5) запровадження механізмів зміцнення дослідницької спроможності викладачів і докторантів; 6) інтеграція докторантів у міжуніверситетські, національні, міжнародні професійні міждисциплінарні дослідницькі мережі та спільноти [18].

Варто виокремити підтримку створення і розвитку Центрів і Партнерств досконалості докторської підготовки як новітній сучасний тренд розвитку докторської освіти у Великій Британії. Їх виникнення спричинене зміною національної стратегії дослідницької підготовки у Великій Британії, зокрема, через інституціоналізацію нових вимог до освітніх програм третього рівня, які б враховували потреби сучасного ринку праці, процеси гармонізації та інтернаціоналізації освіти (включно з вимогами Болонського процесу), орієнтацію на навчання дослідницьким та суміжним компетентностям тощо. Основне їх завдання полягає у підвищенні якості докторської підготовки. Такі Центри і Партнерства отримують фінансову підтримку з боку уряду Великої Британії для розвитку національних PhD програм на їх базі. Важливим є те, що, як правило, вони створені консорціумами організацій, до яких, окрім університетів, входять і роботодавці, науково-дослідні установи та інші стейкхолдери. Вони реалізують акредитовані національні докторські програми відповідно до таких принципів:

1) висока якість, досконалість: здатність забезпечувати докторську підготовку у сильному дослідницькому середовищі, високу якість навчання основним дослідницьким та універсальним компетентностям (transferrable skills); розвиток стратегічного бачення соціальних наук в межах ЗВО чи консорціуму;

2) гнучкість щодо змісту, структури підготовки, викладання, фінансування стипендій, що дає можливість університетам бути більш інноваційними у підготовці, відповідати потребам студентів із залученням різних дисциплінарних баз;

3) співпраця між закладами у підготовці докторантів та між приватними, державними, недержавними організаціями з метою збільшення впливу інвестицій Ради в навчання, збільшення можливостей для докторантів працювати із зовнішніми цільовими групами (наразі в Радах повинно бути 30 % партнерів, які представляють неакадемічне середовище); 4) міждисциплінарність: більш гнучкі підходи до дизайну підготовки із забезпеченням більшої інноваційності [18].

Також одним із останніх сучасних трендів у докторській підготовці різних спеціальностей (включно з соціальною роботою) є започаткування програм підготовки професійного доктора соціальної роботи (DProf, DSW), які активно розвиваються у Великій Британії протягом останнього десятиліття. В їх основі поєднання теорії та практики, що є особливо важливим для соціальної роботи, оскільки інтеграція практичної роботи в певній сфері соціальної роботи та проведення наукового дослідження - особливо

цінна як для соціальної роботи загалом, так і для організації, де працює докторант. Дослідницькі проекти докторантів таких програм переважно стосуються їх професійної та/або практичної діяльності, а кінцеві результати містять матеріали з практики (напр., результати роботи з клієнтами), які згодом в науковій роботі подаються у супроводі теоретичної частини. Результати цих досліджень, як правило, безпосередньо впливають на організаційні зміни та зміни у сфері політики, практики, а науковий ступінь присвоюється на основі внеску здобувача у сферу знань та практику соціальної роботи. Тому роботодавці Великої Британії у сфері соціальних наук, охорони здоров'я, інженерних наук особливо зацікавлені у розвитку цих програм. З 1998 по 2009 рр. кількість таких програм у Великій Британії зростала майже втричі - зі 109 у 1998 р. до 308 у 2009 р. [24, с. 9].

Важливим механізмом зміцнення дослідницької спроможності і своєрідним консенсусом щодо мети і змісту професійної підготовки на третьому рівні вищої освіти для роботодавців, практиків, освітян, науковців, донорів стала розробка і затвердження на національному рівні Структури розвитку дослідника (Researcher Development Framework) [25]. Впродовж 2008-2010 рр. у Великій Британії було проведено загальнонаціональне дослідження, що включало інтерв'ю та фокус-групи з дослідниками, консультації із фахівцями, роботодавцями, спонсорами тощо. В результаті було визначено перелік знань, компетентностей та характеристик, необхідних для ефективної діяльності кваліфікованого науковця, дослідника, фахівця, здатного формувати науково-обґрунтовану політику і практику, а також для його подальшого успішного працевлаштування. Цей перелік було покладено в основу програмного документу національного значення - Структури розвитку дослідника (2010). Внаслідок цього вимоги до докторантів були узгоджені з вимогами до дослідника на різних етапах його кар'єри, а цей документ є ключовим у формуванні належних компетентностей студентів магістерських та докторських програм з тим, щоб вони відповідали запитам ринку праці. Його було затверджено всіма Радами з питань досліджень Великої Британії, Національною асоціацією Університетів Великої Британії та іншими провідними національними організаціями. Таким чином, з 2010 р. всі ЗВО, які здійснюють підготовку докторів філософії, обов'язково мають планувати і забезпечувати формування низки компетентностей, необхідних для подальшого успішного працевлаштування і дослідницької діяльності, у докторантів всіх спеціальностей на основі Структури розвитку дослідника.

Ці вимоги знайшли своє відображення у практиці всіх досліджених нами університетів Великої Британії, які формують зміст докторських програм із соціальної роботи, що включає навчання дослідницьким і загальним компетентностям, навчання і розвиток докторантів на основі оцінки їх індивідуальних потреб [18]. Структура розвитку дослідника дозволяє докторантам продумати відповіді на наступні питання: в чому мої інтереси? Що мені подобається робити? Як я розвиваюся у тих сферах, які потрібні для наступного кроку в моїй кар'єрі? Яким чином я демонструю наявність власних компетентностей роботодавцям?

У Структурі виділено основні чотири сфери розвитку докторантів, або дослідників: А) знання та інтелектуальні здібності - знання, інтелектуальні здібності, техніки, потрібні для проведення дослідження; В) особиста ефективність - особисті якості, важливі для того, щоб бути ефективним дослідником; С) адміністрування дослідження - знання професійних стандартів та вимог до проведення дослідження; D) залученість, вплив та наслідки - знання та навички, потрібні для спільної діяльності з іншими зацікавленими сторонами і забезпечення впливу результатів досліджень.

Застосування вищевказаної Структури розвитку дослідника на практиці в університетах Великої Британії здійснюється по-різному, але обов'язково з посиланням на цей документ та роз'ясненням його змісту і значення. Зазвичай на вебсайті університету пропонується перелік курсів відповідно до сфер розвитку Структури, які можна вивчати як в університеті, так і поза ним. Зокрема, нижче наведений перелік навчальних курсів для докторантів із соціальної роботи в Йоркському університеті (Велика Британія), що пропонується відповідно до сфер Структури розвитку дослідника.

Сфера А. Знання та інтелектуальні здібності: «Креативність і розв'язання проблем у дослідженні», «Пошук літературних джерел», «Основи написання дисертаційної роботи: використання Word», «Менеджмент результатів дослідження».

Сфера В. Особиста ефективність: «Академічне письмо для докторантів: вступ», «Позаакадемічна кар'єра: інтерв'ю», «Позаакадемічна кар'єра: CV та аплікаційні форми», «Академічна кар'єра: інтерв'ю», «Академічна кар'єра: CV та аплікаційні форми», «Планування кар'єри для аспірантів», «Використання власного потенціалу», «Використання Endnote - системи управління бібліографічною інформацією», «Презентація з використанням Power Point», «Інструменти для планування професійного розвитку», «Управління часом», навчання докторантів «Все в одному» (для докторантів заочної форми навчання).

Сфера С. Адміністрування дослідження: «Підготовка до підтвердження перебування у докторській програмі», «Проектний менеджмент для дослідників», «Підтримка академічного навчання студентів», «Соціальні ЗМІ для дослідників», «Завершення дисертації - процес та вимоги», «Підготовка до захисту дисертації», «Захист інформаційних даних», «Авторські права: захист власних прав та використання авторських прав інших», «Цілісність та етика дослідження»

Сфера D. Залученість, вплив та наслідки: «Публікації у відкритому доступі», «Вступ до ведення блогів», «Соціальні мережі для дослідників», «Вступ до Твіттеру», «Ведення блогів: поглиблений курс», «Використання Твіттеру: поглиблений курс», «Створення мереж та співпраця: як це може допомогти вашому дослідженню», «Міжкультуральна співпраця», «Взаємозв'язок поширення знань і досліджень», «Презентації у вигляді постерів у науковій сфері», «Публікації у рецензованих журналах», «Публікації у сфері мистецтва, гуманітарних і соціальних наук», «Відпрацювання компетентностей презентації на практиці (на основі обговорення відео презентації)», «Усні презентації: основні секрети майстерності», «Розбудова партнерства», «Навчання іноземних студентів», «Англійська мова та семінари із комунікацій для іноземних докторантів, які викладають», «Розвиток ефективного лідерства й управління людськими ресурсами», «Підготовка пропозиції до фінансування: основні складові грантової заявки», «Залучення громади до проведення дослідження», «Дослідження, яке має вплив», «Написання дисертаційної роботи з соціальних наук (для носіїв мови)», «Написання дисертаційної роботи з соціальних наук (для іншомовних докторантів)» [18; 26].

Прикінцеві міркування

Проведене дослідження підтверджує, що професійна підготовка фахівців на третьому рівні вищої освіти є невід'ємною складовою професійного проекту соціальної роботи та визначається як дослідницька підготовка (науково орієнтована та прикладна) здобувачів вищої освіти із соціальної роботи. Важливо відзначити, що у Великій Британії на нинішньому етапі розвитку освіти із соціальної роботи співіснують програми різних типів з метою здобуття наукових ступенів доктора філософії (PhD, PhD by Publication), професійного доктора (ProfD) із соціальної роботи, що передбачає розвиток компетентностей, необхідних для здійснення ефективної професійної діяльності.

Результати проведеного дослідження суголосні тим процесам, що наразі відбуваються в Україні (започаткування перших докторських із соціальної роботи [2; 27-29]; розробка освітніх стандартів та проекту паспорта наукової спеціальності «Соціальна робота» [30], обговорення стандартів практики соціальної роботи тощо), і актуальні для українського контексту, де наявні нагальна потреба у діалозі між роботодавцями, практиками й освітянами. Наслідком такого діалогу могло би стати створення передумов і запровадження ступеню професійного доктора соціальної роботи. Водночас основними типами докторської підготовки, актуальними для запровадження в Україні, видаються програми для здобуття наукового ступеню доктора філософії (Doctor of Philosophy - PhD або DPhil) із соціальної роботи, програми підготовки для здобуття ступеню професійного доктора соціальної роботи (ProfD, PD),

програми підготовки для здобуття наукового ступеню PhD за результатами наукових публікацій (PhD by Publication); а також спільні міжнародні докторські програми.

Аналіз британського досвіду спонукає до обговорення ідей щодо створення в Україні Національного дослідницького центру з соціальної роботи, підпорядкованого Міністерству соціальної політики України; запровадження Міністерством освіти і науки України пілотних проектів з реалізації спільних докторських програм з соціальної роботи на базі кількох університетів України у співпраці з дослідницькими центрами та профільними організаціями; створення фахових і міждисциплінарних науково-дослідницьких центрів у складі університету із залученням викладачів із соціальної роботи.

Нагальним видається запровадження Структури розвитку дослідника з метою більш структурованого підходу до формування змісту докторської підготовки з соціальної роботи (та інших спеціальностей), що дозволило б забезпечити відповідність потреб ринку праці та професійної підготовки. Актуальність такого єдиного узгодженого документу посилюється ще й тим, зокрема, що впродовж останніх кількох років, внаслідок вивчення можливостей використання британської Структури розвитку дослідника поза межами Сполученого Королівства, було прийнято рішення про запровадження Європейської та пан-Європейської Структури Розвитку Дослідника на підставі уточнення за результатами загальнонаціональних досліджень в країнах Європи. Тому перспективними слід вважати подальші наукові розвідки щодо гармонізації професійної підготовки та запитів ринку праці у соціальній роботі й соціальній політиці.

Перелік літератури і джерел інформації

1. Boiko O., Kabachenko N. Social Work Formation in Ukraine // *Renastere: International Journal for Transformative Social Policies and Practice*. 2016. № 1. P. 35-40.
2. Карагодіна О., Пожидаєва О. Запровадження програм підготовки докторів філософії з соціальної роботи: аналіз поточної ситуації // *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2017. № 1. С. 85-91.
3. Винницький М. Впровадження третього циклу вищої освіти - ключ до успіху Болонського процесу // *Вища школа*. 2008. № 12. С. 20-27.
4. Докторські програми в Україні: досвід НАУКМА / За ред. В. П. Моренця. Київ : Універ. вид-во «Пульсари», 2010. 160 с.
5. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд / За заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. Київ: Пріоритети, 2015. 84 с.
6. Таланова Ж. В. Докторська підготовка у світі та Україні. Київ: Міленіум, 2010. 475 с.
7. Бойко О. М., Кабаченко Н. В., Савчук О. М. Докторська програма (PhD) зі спеціальності «Соціальна робота і соціальна політика». Київ : Макрос, 2011. 60 с.
8. Boiko O. M., Kabachenko N. V., Semigina T. V. Academization of social work profession in Ukraine: reflections on experience // *Наукові записки НАУКМА*. 2015. Т. 175: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. С. 65-70.
9. Semigina T., Kabachenko N., Boyko O. Piloting a social work doctoral programme: Ukraine's vignette // *European Social Work Journal*. 2017. Vol. 20(2). P. 265-276.
10. Dominelli L. *Social Work in a Globalizing World*. Cambridge : Polity Press, 2010. 211 p.
11. Lyons K., Huegler N. *European Perspectives on Education for Social Work and Social Pedagogy // Social Work Education and Training, Research Highlights in Social Work / Ed. by J. Lishman*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2012. No. 54. P. 35-54.
12. Orme J., Powell J. *Building Research Capacity in Social Work: Process and Issues // British Journal of Social Work*. 2008. Vol. 38 (5). P. 988-1008.
13. Staub-Bernasconi S. *Social work as a discipline and profession // Theories and methods of social work. Exploring different perspectives / Ed. by V. Leskosek*. Ljubljana: Faculty of Social Work, 2009. P. 9-30.

14. Shaw I. Is Social Work Research Distinctive? // *Social Work Education*. 2007. Vol. 26 (7). P. 659-669.
15. Barnard A. Professional doctorates in the social sciences // *Work Based Learning e-Journal*. 2011. Vol. 2 (1). P. 259-275.
16. Scourfield J., Maxwell N. Social work doctoral students in the UK: a web-based survey and search of the index to theses // *British Journal of Social Work*. 2010. Vol. 40 (2). P. 548-566.
17. Shardlow S., Leigh J., Morriss L. An audit of doctoral students in Social Work across the UK: the need for a national network // *The Higher Education Academy*. 2012. URL: http://www.heacademy.ac.uk/assets/documents/disciplines/hsc/SW-SP/An_audit_of_doctoral_students_in_social_work_across_the_UK_Shardlow_Leigh_Morriss.pdf (accessed 15.12.2016).
18. Бойко О. М. Професійна підготовка фахівців із соціальної роботи третього рівня вищої освіти у Великій Британії : Дис. на здобуття наук. ступеня к-та пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 262 с.
19. Бойко О.М. Основні підходи до формування змісту підготовки фахівців соціальної роботи на третьому рівні вищої освіти у Великобританії // *Вища освіта України*. 2016. № 4 (дод. 2). С. 27 - 31.
20. Harris M. Review of Postgraduate Education, M 14/96 / *Higher Education Funding Council for England*, Bristol. 1996. URL: http://www.hefce.ac.uk/Pubs/hefce/1996/m14_96.html. (accessed 18.10.2016).
21. Joint skills statement (JSS) of the UK research councils' training requirements for research students / AHRB's 'Skills Training Requirements for Research Students'. 2001. URL: access: http://www.humanities.ox.ac.uk/data/assets/pdf_file/0013/5116/gtf2010.pdf (accessed 18.10.2016).
22. SET for Success. The supply of people with science, technology, engineering and mathematics skills. The Report of Sir Gareth Roberts' Review. 2002. URL: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/http://www.hm-treasury.gov.uk/d/robertsreview_introch1.pdf (accessed 18.10.2016).
23. The Concordat to Support the Career Development of Researchers. An Agreement between the Funders and Employers of Researchers in the UK. URL: <https://www.vitae.ac.uk/policy/vitae-concordat-vitae-2011.pdf> (accessed 18.10.2016).
24. Brown K., Cooke C. Professional Doctorate Awards in the UK. Lichfield : UK Council for Graduate Education, 2010. URL: <http://www.ukcge.ac.uk/Search/Default.aspx?q=2010++Professional+Doctorate+Awards+in+the+UK+%282010%29> (accessed 18.10.2016).
25. About the Vitae Researcher Development Framework (RDF). URL: <https://www.vitae.ac.uk/researchers-professional-development/about-the-vitae-researcher-development-framework> (accessed 18.10.2016).
26. PhD Social Policy / Social Work // *University of York*. URL: <http://www.york.ac.uk/spsw/postgraduate/phd> (accessed 18.10.2016).
27. Семигіна Т. Започаткування підготовки докторів філософії із соціальної роботи: досвід Академії праці, соціальних відносин і туризму // *Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи: м-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (Умань, 11-12 жовтня 2018 р.)* / [ред. кол. : Коляда Н.М. та ін.]. Умань: Візаві, 2018. С. 146-148.
28. Карагодіна О. «Академізація» спеціальності як виклик для українських шкіл соціальної роботи // *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2017. № 3. -С. 7-11.
29. Звернення учасників круглого столу «Професійні стандарти соціальної роботи в Україні: Quo Vadis» (Київ, 1.11.2018 р.). URL: <https://bit.ly/2FTYQEm> (дата звернення 30.11.2018).
30. Карагодіна О. Розробка проекту паспорта наукової спеціальності «Соціальна робота» // *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 2. С. 100-103.